

کتابی برای تهرین و اجرای شاعر

ویوپوینت

راهنمای عملی روش ویوپوینت و کامپوزیشن

| آن بوگارت، تینا لاندو | سیمین غلامی | شاعر: نظریه و اجرا (۹) |

| VIEWPOINTS | Anne Bogart, Tina Landu | Translated by: Simin Gholami |

| چاپ دوم |

| ویوپوینت |

| آن یوگارت، تینا لاندو | ترجمه‌ی سیمین غلامی |

| سر ویراستار: مرتضی حسین‌زاده | ویراستار: فرانگ ناطقی |

| نمونه‌خوان: امین علی‌کبری، با سپاس از امین عظیمی |

| مدیر هنری و طراح گرافیک: سیاوش نصاعدیان |

| مدیر تولید: مصطفی شریفی |

| چاپ دوم | ۱۳۹۷ تهران | ۵۰۰ نسخه |

| شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۱۹۳-۴۷-۳ |

| Bidgol Publishing co. |

| تلفن انتشارات: ۲۸۴۲۱۷۱۷ | فکس: ۲۸۴۲۱۷۱۸ |

| فروشگاه | تهران | خیابان انقلاب | بین ۱۲ فروردین و فخر رازی | پلاک ۱۲۷۴ |

| تلفن فروشگاه: ۶۶۹۶۳۶۱۷، ۶۶۴۵۳۵۴۶ |

| bidgolpublishing.com |

| همه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است. |

مجموعه‌ی تئاتر، نظریه، و اجرا

چرا به نظریه و عمل تئاتر نیاز داریم؟ جدایی نظریه و عمل در تئاتر ایرانی چه پیامدهایی را به همراه داشته است؟ بعد از چندین دهه از سپری شدن عمر تئاتر ایرانی، نیاز به ترجمه‌ی آثار کلاسیک نظریه پردازان و پیشروان تئاتر بیش از پیش از سوی دست اندرکاران تئاتر حس می‌شود.

مجموعه‌ی تئاتر، نظریه و اجرا، با این نیت طراحی شده است تا به معرفی سنت‌های زنده و پویای تئاتر در عصر ما بپردازد؛ سنت‌هایی که لزوم خوانش مجددشان از هر جهت حس می‌شود. بر این اساس معرفی جریان‌های عمده‌ی تئاتر و اجرای معاصر، بازخوانی آن‌ها، و تأکیدنهادن بر رابطه‌ی میان عمل و نظریه‌ی تئاتر از اهداف اصلی این مجموعه است.

دبیر مجموعه

علی‌اکبر علیزاد

| فهرست مطالب |

۷	مقدمه‌ی مترجم
۱۱	مقدمه‌ی مؤلفان
۱۵	فصل اول: تاریخچه‌ی روش ویوپوینت و کامپوزیشن
۲۱	فصل دوم: ویوپوینت و کامپوزیشن چه هستند؟
۲۹	فصل سوم: ویوپوینت و کامپوزیشن در تئاتر معاصر
۳۵	فصل چهارم: چگونه آغاز کنیم؟
۵۱	فصل پنجم: معرفی واحدهای مجزای ویوپوینت
۸۱	فصل ششم: همگرایی اجزای ویوپوینت
۹۹	فصل هفتم: بداهه‌سازی گروهی
۱۱۳	فصل هشتم: کار با موسیقی
۱۲۵	فصل نهم: استفاده از کلام
۱۴۳	فصل دهم: ویوپوینت در تمرین
۱۶۱	فصل یازدهم: معرفی کامپوزیشن
۱۷۹	فصل دوازدهم: کامپوزیشن و آفرینش اثری بداهه بر اساس ایده‌ها
۱۹۱	فصل سیزدهم: کامپوزیشن در راستای تمرین نمایش
۲۰۳	فصل چهاردهم: کامپوزیشن و تمرینات و راهکارهای بیشتر
۲۰۹	فصل پانزدهم: گفت‌وگو با گروه درباره‌ی کامپوزیشن

۲۱۹

فصل شانزدهم: کامپوزیشن و دیگر هنرها

۲۳۱

فصل هفدهم: ویویویونت در مکان‌های غیرمنتظره

۲۴۵

کلام آخر

۲۴۹

کتاب‌شناسی

| مقدمه‌ی مترجم |

جامعه‌ی تئاتری ایران در پی آشنایی هر چه بیشتر با جنبش‌های نوین تئاتر در جهان امروز است تا برای آفریدن آثار تازه و پربار خود از دیدگاه‌ها و تجربیات مدرن بهره‌گیرد. ترجمه و چاپ ده‌ها کتاب و مقاله برای معرفی کارگردانان و نویسندگان تئاتر امروزمین و بیان باورها، دیدگاه‌ها و شیوه‌های اجرایی آنان در ایران گواه این مدعاست. در راستای چنین تلاش‌هایی گاه توجه زیاد به برخی چهره‌ها سبب شده است تا اندیشمندان و مؤلفان دارای دیدگاه‌های بی‌همتا و جریان‌ساز، کمتر مورد توجه قرار بگیرند یا به‌هیچ‌روی شناسایی و شناسانده نشوند. چه بسا آشنایی با این چهره‌های کمترشناخته‌شده و بررسی اندیشه‌ها و کارکردهای آنان بتواند کمک شایانی به مطالعات تئاتری در ایران نماید.

آن بوگارت^۱ از شمار کارگردانانی است که با وجود دارابودن تازه‌ترین و شناخته‌شده‌ترین شیوه‌های تمرین و اجرا در جهان برای کوشندگان عرصه‌ی تئاتر ایران ناشناخته مانده است.

آن بوگارت کارگردان تئاتر امروز آمریکا، دانش‌آموخته‌ی دانشگاه نیویورک در رشته‌ی مطالعات اجرا و درام، اکنون استاد رشته‌ی کارگردانی در دانشگاه کلمبیا است. به باور بوگارت تئاتر معاصر آمریکا می‌باید هنرمندان سراسر جهان را یکپارچه سازد و از برآمدگفتمان‌های همه‌ی فرهنگ‌های جهان در هنرهایی چون حرکات موزون، موسیقی و تئاتر برخوردار گردد. او با آفریدن تصاویر بومی، فراملیتی و جهانی در آثار خود تماشاگر را به چالش می‌کشد.

خلاقیت‌های بوگارت در کارآزمایی شیوه‌های کارگردانی برای او پیروزی‌ها و

جوایز بسیار چشمگیری به بار آورده است. دو جایزه‌ی اوبی^۲ بهترین کارگردانی، یک جایزه‌ی بسی^۳ بهترین کارگردانی، عنوان «استاد مدرن» از سوی «اکتورز تئاتر»^۴ و نیز بورس‌های تحصیلی فراوان از جمله بورس‌های تحصیلی گاگنهایم^۵ و راکفلر^۶ از شمار این جایزه‌هاست.

در سال ۱۹۹۲ بوگارت با همکاری کارگردان شناخته‌شده‌ی ژاپنی تاداشی سوزوکی^۷، مؤسسه‌ی بین‌المللی تئاتر ساراتوگا^۸ را در امریکا تأسیس نمود که سه ویژگی عمده‌ی این گروه عبارت است از: خلق آثار نوین، آموزش به هنرمندان نوپا و ایجاد همکاری‌های فرهنگی بین‌المللی در تئاتر. از آن جایی که هدف اصلی این مؤسسه بازشناسی و دوباره‌سازی تئاتر معاصر است تلاش گسترده‌ای را برای بهره‌برداری از سنت‌ها و فرهنگ‌های گوناگون تئاتری به کار می‌گیرد. بوگارت و سوزوکی با هدف تأکید بر کارکرد فراملیتی مؤسسه‌ی SITI از سنت‌های تئاتری موجود در امریکای لاتین، آسیا و آفریقا استفاده می‌نمایند.

همچنین تینا لاندو^۹ نویسنده، کارگردان و آموزگار آزاد تئاتر است که یکی از اعضای گروه استپنولف^{۱۰} در شیکاگو به شمار می‌رود. لاندو دانش‌آموخته‌ی کارشناسی دانشگاه بیبل و کارشناسی ارشد دانشگاه هاروارد است و افزون بر این در دانشگاه‌های کلمبیا، شیکاگو و در مؤسسه‌ی بین‌المللی تئاتر ساراتوگا در کار تدریس بوده و همچنین جوایز و بورس‌های تحصیلی فراوانی دریافت نموده است.

آن بوگارت در کتاب خود از اصطلاح «ویوپوینت»^{۱۱} برای نامیدن شیوه‌ی بازیگری و از واژه‌ی «کامپوزیشن»^{۱۲} برای شیوه‌ی اجرای آثار خود استفاده کرده است. در کار ترجمه‌ی اثر تلاش‌ها و رای‌زنی‌ها با استادان در زمینه‌ی به‌کارگیری واژگان فارسی به جای اصطلاحات یادشده فرجامی نداشت، چراکه با اصطلاحاتی مدرن روبه‌رو هستیم که به‌تازگی پا به عرصه‌ی تئاتر حرفه‌ای نهاده و تاکنون هیچ برابر‌نهادی برای آن‌ها ساخته نشده است و آن‌چه در پهنه‌ی گسترده‌ی واژگان فارسی در دسترس ماست در این مورد نارساست و نمی‌تواند به‌درستی گویای جزئیات این دو شیوه باشد و به بیان دیگر حق مطلب را در متن ادا نماید. از این رو مترجم ناگزیر از همان نام‌های «ویوپوینت» و «کامپوزیشن» استفاده کرده است با این امید که در بازخوردهایی که از استادان و خوانندگان گرامی دریافت خواهد شد بتوان برای این

دو شیوه نامی شایسته و بایسته جست. شاید به باور برخی بلندپروازانه باشد اما مترجم بر این باور است که این کتاب می‌تواند دستمایه‌ی دگرگونی‌های شگرف در سپهر هنر نمایش ایران زمین باشد.

ترجمه‌ی این کتاب بدون کمک‌های شایان و پی‌گیری‌های بی‌دریغ سرکار خانم شیرین بزرگمهر استاد دانشگاه هنر امکان‌پذیر نبود؛ از ایشان بی‌نهایت سپاسگزارم. همچنین از سحر پارسی‌پور و علی اکبر علیزاد برای اهتمام در چاپ کتاب سپاسگزارم.

سیمین غلامی

| پی‌نوشت |

1. Anne Bogart
2. Obie Award
3. Bessie Award
4. Actors Theater
5. Guggenheim
6. Rockefeller
7. Tadashi Suzuki
8. Saratoga International Theater Institute (SITI).
9. Tina Landu
10. Stephenwolf

۱۱. Viewpoints: در کتاب اصلی اصطلاح ویوپوینت به صورت جمع به کار رفته است، چرا که به مجموعه‌ای از واحدهای مجزای این روش اشاره دارد؛ اما از آن‌جا که این شکل استفاده در زبان فارسی (ویوپوینت‌ها) بیگانه بود و ترجمه‌ی این اصطلاح نیز امکان نداشت، لذا تصمیم بر آن شد تا شکل مفرد آن به کار رود.

12. Composition

| مقدمه‌ی مؤلفان |

«چه تعبیری از ویوپوینت می‌توان داشت؟»

در طول همه‌ی این سال‌ها این پرسش همواره از ما پرسیده شده است. وقتی هر یک از ما کلاس، کارگاه آموزشی یا اجرای اثر تازه‌ای را آغاز می‌کنیم، دانشجویان چنین پرسش‌هایی می‌پرسند: «چگونه می‌توان از این شیوه در اجرای یک صحنه استفاده کرد؟»، «چگونه می‌توان از این شیوه در نگارش نمایشنامه استفاده کرد؟»، «هنگام کار با گروهی که هیچ شناختی از تعالیم ویوپوینت ندارد، چه باید کرد؟»، «چه تسمینات دیگری در کار کامپوزیشن وجود دارد؟». هدف از تحریر این کتاب پاسخ‌گویی به پرسش‌هایی است که در طول این سال‌ها از ما پرسیده شد.

مطالب چندانی در مورد ویوپوینت وجود ندارد. فقط چند مقاله در باب این موضوع در دست بوده و تا جایی که ما می‌دانیم تاکنون کتابی درباره آن نوشته نشده است. هدف ما از نگارش این کتاب فراهم‌آوردن رویکردی جامع و کاربردی در استفاده از شیوه‌ی ویوپوینت است. این کتاب کتابی نظریه‌پردازانه نیست و تنها تلاش می‌کند به شکلی عملی این شیوه را معرفی کند و نحوه‌ی کار با آن و به‌صحنه‌آوردن آن را پیش روی مخاطب بگذارد.

این کتاب بدین منظور نگاشته شده است تا هر وقت دانشجویان، بازیگران و همکاران تئاتری مایل بودند بتوانند به منبعی درباره‌ی شیوه‌ی ویوپوینت مراجعه کنند.

کتاب ویوپوینت کتابی مقدس، قطعی و صدق محض نیست. این کتاب بر اساس تجربیات و باورهای شخصی نگاشته شده است. وقتی هر دوی ما به این باور مشترک

رسیدیم که شیوه‌ی ویوپوینت روش‌شناسی صرف نبوده و بیشتر تکنیکی اجرایی است، سعی کردیم با تهیه‌ی این کتاب اشتیاقی میان تئاتری‌ها برای استفاده‌ی کاربردی از این شیوه برانگیزیم. خواست ما این نیست که به دیده‌ی راهنمای دستورالعمل‌های تجویزی به این کتاب نگاه شود، بلکه هدف بیشتر متوجه کردن خوانندگان به مجموعه‌ای متفاوت از امکانات موجود در تئاتر است.

به باور ما برای درک کامل ویوپوینت و استفاده‌ی اصولی از آن در اجرای یک اثر، مراحل و اصول اولیه‌ای وجود دارد. تلاش ما ارائه‌ی این مراحل و اصول مقدماتی است.

شیوه‌ی بسیار آسان و ساده در مورد نحوه‌ی به‌کارگیری تعالیم این کتاب، خواندن این تمرین‌ها و دنبال کردن مکانیکی آن‌هاست. اما این آن چیزی نیست که مد نظر ما باشد. ما می‌خواهیم شما، دانشجویان و دست‌اندرکاران تئاتر، با پرسش‌های مطروحه در این کتاب کلنجر بروید، درباره‌ی تمرین‌ها از خود پرسش کنید و آن‌ها را با شیوه‌ی خود سازگار نمایید و در نهایت به کشفیات خود از این روش نائل شوید. امیدواریم این کتاب را بخوانید و از خود درباره‌ی مطالب آن بپرسید، از نکات آن استفاده کنید و در تمرین به کار بندید و سپس به شیوه‌ی خود آن را بازنگاری کنید.

این کتاب نتیجه‌ی ممارست‌ها و چالش‌های بسیاری است که ما در کار با یکدیگر با آن‌ها روبه‌رو شده‌ایم. از واژه‌ی «ما» استفاده کرده‌ایم چراکه این کتاب در بردارنده‌ی باورها و یافته‌هایی است که هر دوی ما مشترکاً به آن‌ها رسیده‌ایم و هر جا که می‌خواستیم تجربه‌ای شخصی ارائه کنیم، از جملاتی چون «وقتی آن بوگارت فلان کار را کارگردانی می‌کرد...» و یا «وقتی تینا لاندو فلان کار را کارگردانی می‌کرد...» استفاده کرده‌ایم.

برای انتخاب مخاطب کتاب مشکلات بسیاری در هماهنگ‌سازی نوشته‌ها داشتیم. نمی‌دانستیم چه کسی را مخاطب قرار دهیم: استاد؟ کارگردان؟ بازیگر؟ طراح؟ نمایشنامه‌نویس؟ رهبر گروه یا شرکت‌کنندگان؟ در بسیاری از بخش‌های این کتاب روی سخن با کسی است که رهبری گروه را برعهده دارد: استاد یا کارگردان. برای مثال ممکن است روند تمرین را چنین آغاز کنیم: «از گروه بخواهید در مرکز

صحنه جمع شوند و همگی چشمان خود را ببندند...» (اشاره به رهبر گروه)، اما به سرعت روی سخن و مخاطب تغییر می‌کند: «بازیگران حاضر در پیرامون خود را حس کنید و به صدای نفس‌ها گوش بسپارید...» (اشاره به شرکت‌کنندگان).

همچنین خود به این امر آگاهییم که به سبب طبیعت سوژه و واقعیت نگارش دونفره‌ی کتاب، در برخی موارد، یک سرفصل دو بار یا حتی سه بار مورد اشاره قرار گرفته است. فقط امیدواریم در این تکرارها، خود را در بستری تازه یا با چشم‌اندازی دیگرگون، تکرار کرده باشیم.

هر یک از ما را شخص دیگری با ویوپوینت آشنا کرد؛ آن بوگارت توسط ماری اورلی^۱ در دانشگاه نیویورک و تینا لاندو توسط آن بوگارت در رپرتوار تئاتر امریکا. اما هر دوی ما روند خاص خود را تجربه کردیم: نخست، احساس کردیم دنیا نامی یافته است. حس کردیم برای هر چه تاکنون به شکلی غریزی و کشف و شهودی درگیر آن بودیم، نامی یافته‌ایم. دوم، مجذوب قدرت، تأثیر و سبک و سیاق سیستم شدیم. سوم، نیاز به بازآزمایی و شکل‌بخشی دوباره‌ی این تکنیک را شناختیم تا بتواند بازتاب‌دهنده‌ی هیجانات و مشاهدات ما باشد.

امید ما این است که در این کتاب راهی را فراروی شما گذاشته باشیم که خود با تمرین و استمرار آن را آشکار سازید. بنابراین شما را به آزمون و خطا فرا می‌خوانیم تا خود بهترین نتیجه‌ی ممکن را به دست آورید. ویوپوینت فرایندی آزاد است و نه تکنیکی انعطاف‌ناپذیر. امیدواریم برای شما این کتاب نه یک پایان، بلکه آغاز راه باشد.

آن بوگارت، تینا لاندو

اکتبر ۲۰۰۵